

Облік, аналіз та аудит

УДК 657.62:658.29

Овчарик Роман Юрійович

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Овчарик Роман Юрьевич

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры учета и налогообложения
Киевский кооперативный институт бизнеса и права

Ovcharyk Roman

Ph.D., associate professor of accounting and auditing
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

**АУДИТ НА БАЗІ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ: ПРОДУКТИВНІСТЬ,
РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
АУДИТ НА БАЗЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ПРОГРАММ:
ПРОДУКТИВНОСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ
AUDIT BASED COMPUTER PROGRAMS: PRODUCTIVITY,
PROFITABILITY AND TRENDS**

Анотація. Розглянуто організацію аудиторських перевірок в комп'ютерному середовищі. Узагальнено переваги і недоліки прикладних комп'ютерних програм з аудиту в практиці вітчизняних аудиторських фірм. На основі проведених досліджень проаналізовано вплив використання комп'ютерних прикладних програм на продуктивність і рентабельність аудиту. Встановлено, що ефективність аудиторських перевірок помітно зростає із застосуванням аудиторами спеціалізованих програмних продуктів. Доведено, що проведення аудиторської перевірки з використанням прикладних програм в порівнянні з традиційним методом – помітно скорочується. Дослідження

проведені в напрямі науково-дослідної роботи кафедри обліку і оподаткування "Київський кооперативний інститут бізнесу і права".

Ключові слова: аудит, комп'ютерні технології, прикладні комп'ютерні програми аудиту, продуктивність аудиторської перевірки, рентабельність аудиту.

Аннотация. Рассмотрена организация аудиторских проверок в компьютерной среде. Обзор преимуществ и недостатки прикладных компьютерных программ по аудиту в практике отечественных аудиторских фирм. На основе проведенных исследований проанализировано влияние использования компьютерных приложений на производительность и рентабельность аудита. Установлено, что эффективность аудиторских проверок заметно возрастает с применением аудиторами специализированных программных продуктов. Доказано, что проведение аудиторской проверки с использованием прикладных программ по сравнению с традиционным методом – заметно сокращается. Исследования проведены в направлении научно-исследовательской работы кафедры учета и налогообложения "Киевский кооперативный институт бизнеса и права".

Ключевые слова: аудит, компьютерные технологии, прикладные компьютерные программы аудита, производительность аудиторской проверки, рентабельность аудита.

Abstract. Considered organization audits in the computer environment. Overview advantages and disadvantages of application software in the audit practice of domestic audit firms. Based on the studies analyzed the impact of the use of computer applications the performance and profitability of the audit. It is established that efficiency audits significantly increased with the use of auditors specialized software. It is proved that an audit of the use of applications compared to the traditional method of - significantly reduced. Studies conducted in the direction of research department of accounting and taxation "Kyiv Cooperative Institute of Business and Law."

Keywords: audit, computer technology, applied computer program audit, performance audit, efficiency audit.

Постановка проблеми. Автоматизація аудиту дала поштовх на досягнення значних результатів в діяльності аудиторських фірм, вплинула на зменшення витрат діяльності, скорочення чисельності аудиторського персоналу, що в результаті впливає на прибутковість роботи аудиторських компаній. На сьогоднішній день, зокрема на великих підприємствах, без автоматизованого робочого місця не обходиться жодна фінансова операція. Автоматизація і комп'ютеризація є однією з найважливіших стадій інноваційних технологій. Економічна література стверджує, що комп'ютеризацію пройшли найбільш розвинені країни Заходу, держави Східної Європи, включаючи й Україну [7, с.125]. Інтенсивний розвиток електронно-обчислювальної техніки і технологій, використання прикладних бухгалтерських програм забезпечило значний позитивний вплив на ефективність аудиту і вдосконалення його методів. Комп'ютерна обробка бухгалтерських даних забезпечує автоматизоване збирання і обробку інформації, необхідної для оптимізації управління в різних сферах діяльності. Вдосконалення аудиторської роботи відповідно до вимог ринку, певним чином, залежить від комп'ютеризації облікових та аналітичних систем, автоматизованого видавання документів та їх збереження. Найбільш ефективним шляхом вирішення проблеми є чітка, своєчасна і достовірна методика перевірки будь-якого об'єкта бухгалтерського обліку. Таким чином, автоматизація аудиту виступає актуальним об'єктом дослідження в науковій літературі і практиці практикуючих аудиторів, оскільки дослідження проводились лише виключно на процесі автоматизації, а не досліджувались продуктивність і рентабельність останнього.

Аналіз досліджень і публікацій. Сферу використання комп'ютерної техніки в аудиті багато науковців оцінюють по-різному. Деякі автори вважають, що застосовувати електронно-обчислювальні машини необхідно лише у випадках здійснення складних економіко-математичних розрахунків,

зберігання аудиторського архіву; інші – при складанні і оформленні документів тощо. Вивченню автоматизації аудиторських перевірок присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених і фахівців, зокрема таких як: Білухи М.Т., Виноградової М.О. Галкіна Є. В., Германчук Г.О., Жиддевої Л.І., Івахненкова С. В., Камінської Т.Г., Кудрицького Б. В., Кузик Н.П., Кузьмінського А.М., Немченко В.В., Олійник С.О., Осмятченко В.О., Парушіна Н. В., Петрик О.А., Редько О.Ю., Суворова С. П., Терещенко Л. О., Федорової Г. В. Шатковської Л.С. та інших. Справді, вказані напрями використання комп'ютерів є перспективними і необхідними для організації аудиту. Так, на думку М.О. Виноградової і Л.І. Жидеєвої "... головна перевага використання прикладних комп'ютерних програм для складання робочих документів аудитора полягає в якісній зміні технології аудиту, праці аудитора ..." [4, с.272]. Окрім того, Немченко В.В. та Редько О.Ю. стверджують, що "... застосування у аудиторському контролі економічного аналізу, статистичних розрахунків і економіко-математичних методів (на технічній базі комп'ютеризації) підвищує наукову достовірність аудиту і його ефективність у раціональному господарюванні в умовах ринкових відносин ..." [5, с.55]. Вказані міркування є, безумовно, правильними й обґрунтованими. Але сучасний розвиток комп'ютерної техніки і програмного забезпечення дозволяє значно розширити сферу застосування електронно-обчислювальних машин у процесі аудиту, залучити комп'ютер до виконання будь-яких логічних, аналітичних, розрахункових чи інших процедур і тим самим підвищити продуктивність і рентабельність аудиту.

Формування цілей статті (постановка задачі). Метою дослідження є аналіз рентабельності і продуктивності аудиту в комп'ютерному середовищі та їх формування під впливом використання аудитором прикладних комп'ютерних програм.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведення аудиту в комп'ютерному середовищі ґрунтується на міжнародних нормативах аудиту: МНА № 401 "Аудит в умовах комп'ютерних інформаційних систем"; МНА

1000 "Процедури міжбанківського підтвердження"; МНА 1001 "Середовище комп'ютерних інформаційних систем (КІС) - автономні мікрокомп'ютери"; МНА 1002 "Середовище КІС - інтерактивні комп'ютерні системи; МНА 1003 Середовище КІС - системи баз даних"; МНА 1009 "Методи аудиту з використанням комп'ютерів".

На основі порівняння суті комп'ютерних інформаційних систем аудиту різними науковцями виведено власне визначення. Комп'ютерні інформаційні системи аудиту – це середовище комп'ютерних прикладних програм тісно взаємопов'язаних між обліком, аудитом та управлінням, при умові використання комп'ютера будь-якого типу або розміру в процесі оброблення суб'єктом господарювання фінансової інформації, суттєвої для аудиторської перевірки, незалежно від того, використовується програмний продукт або комп'ютер останнім чи третьою стороною (аудитором).

Проведений аналіз ринку прикладних комп'ютерних програм з аудиту, дав можливість стверджувати, що останні під час інтенсивного використання мають свої переваги і недоліки (табл. 1).

Таблиця 1 – Аналіз ринку комп'ютерних програм для проведення аудиту

Назва комп'ютерної програми	Переваги і недоліки прикладної комп'ютерної програми
ІТ Аудит: Аудитор	<u>Переваги</u> : продукт може використовуватись при проведенні внутрішнього аудиту компанії, зокрема фінансового аудиту. <u>Недоліки</u> : немає прямої прив'язки до змін в законодавстві, зокрема в податковому обліку.
Експрес Аудит: ПРОФ	<u>Переваги</u> : автоматичне заповнення типових бланків і шаблонів звітних документів; розрахунок рівня істотності, розрахунок основних показників для аналізу, орієнтація на регіональну та галузеву специфіку; постійне оновлення методичної частини та формування на їх основі програми аудиту; виписка з нормативних документів з коментарем. <u>Недоліки</u> : залежність від авторської розробки; незмінна структура або формат шаблону, які можна придбати за додаткові кошти; редагування тільки кожного конкретного документа; не можна доповнити власні розділи; немає алгоритмів розрахунку й дані вводяться вручну.
Audit System / 2tm Deloitte and Touch Tho- matsu	<u>Переваги</u> : стандартний інтерфейс і фоновий режим; робота над проектом як у команді, так і індивідуально; сумісність з іншими програмними продуктами та настройка відповідно до умов користувача.

	<p><u>Недоліки</u>: вітчизняним аудиторським фірмам потрібно розробляти окремий модуль що базується на національній системі бухгалтерського обліку.</p>
Audit Expert	<p><u>Переваги</u>: формування порівняльних даних для вирішення аналітичних завдань; отримання основних фінансових показників; проведення порівняльного середньогалузевого аналізу й аналізу з підприємствами конкурентами.</p> <p><u>Недоліки</u>: здебільшого підходить для проведення економічного аналізу та порівняння показників і визначення кореляційних залежностей.</p>
Аудит-Майстер "ДАСО" "Аудит-Інформ"	<p><u>Переваги</u>: дозволяє використовувати власну методологію; ведення картотеки суб'єктів; пошук за реквізитами; функція контролю в разі повторної перевірки клієнта; дослідження роботи аудиторів.</p> <p><u>Недоліки</u>: за умови повторної перевірки фірми в картотеці формується новий запис; не визначається розмір вибірки та аудиторський ризик.</p>
Audit NET	<p><u>Переваги</u>: максимальна відповідність системи з прийнятою в аудиторській фірмі методологією; робота у віддаленому режимі й оперативне надходження в центральний офіс; чітке розмежування прав доступу співробітників до інформації; відповідність різних версій для маленьких, середніх і великих аудиторських фірм з поєднанням внутрішнього і зовнішнього аудиту; можливість графічного зображення реалізації проекту аудиту (час і послідовність проведення); автоматизація процесу аудиту та діяльності аудиторської фірми.</p> <p><u>Недоліки</u>: програма є виключно мережною системою та потребує обов'язкового встановлення сервера, відсутність класифікатора помилок і нормативної бази.</p>
SAP AG TER 10	<p><u>Переваги</u>: велика функціональність; інтеграція всіх бізнес-процесів підприємства; модульний принцип побудови, як дозволяє ізольоване використання окремих компонент систем або їх комбінації, якщо це необхідно з точки зору виробничо-економічних умов; розвинута система звітності, в якій кожна операція потрапляє до різних видів звітності; незалежність продукту від конкретної галузі; відкритість, можливість формування власних програмних продуктів в середовищі системи; підтримка різних мов; доступ в систему протоколюється відповідно до прав користувача; сучасні технологічні підходи на базі архітектури клієнт-сервер; система налаштовується засобами, що доступні користувачу, до конкретних особливостей підприємства, зміни можливі протягом всього часу експлуатації продукту.</p> <p><u>Недоліки</u>: призначений здебільшого для автоматизації менеджменту (управління) компанією. Блоки об'єктів автоматизації не взаємопов'язані.</p>

Відповідно до МСА № 401 «Аудит у середовищі комп'ютерних інформаційних систем», загальна мета та обсяг аудиторських робіт не повинні змінюватися лише тому, що аудит проводять у середовищі електронної обробки даних [1, 2, 8]. Використання комп'ютерів впливає на організацію

фінансового обліку, управлінського обліку, аудиту, а також на методику і техніку внутрішньогосподарського контролю на підприємстві. Відповідно, система електронної обробки даних може суттєво впливати на процедури, які використовують аудитори при вивченні й оцінці системи обліку і внутрішнього контролю, а також на зміст, час проведення та обсяг аудиторських процедур. Таким чином, методика аудиту з використанням комп'ютерів – є сукупність аудиторських комп'ютерних програм, за допомогою яких відбувається вивчення й оцінка об'єктів дослідження. При проведенні аудиту, аудитор може використовувати комп'ютер, як при веденні бухгалтерського обліку вручну, так і при автоматизації обліку. Отже, в першому випадку, аудитору необхідно вирішувати проблему наявності необхідного програмного забезпечення для аудиту бухгалтерських записів по всіх господарських операціях або підсумковим записам відповідних підсумкових документів (регістрів). У другому випадку, для аудиту економічного суб'єкта слід тільки застосувати відповідну програму відповідних інформаційних технологій.

Досвід показав, що при проведенні аудиту використовуються існуючі програми бухгалтерського обліку, юридичні бази даних, програми аналізу фінансово-господарської діяльності, деякі інші спеціалізовані програми. Таких широко розповсюджених програм декілька, а саме: "Грант", "Консультант Плюс", "Юрисконсульт", "Ліга:Закон". Ці програми виконують головну роль – дозволяють швидко відшукати і надають для перегляду і друку потрібний нормативний документ з бухгалтерського обліку, оподаткування різних видів діяльності, правового регулювання підприємництва тощо.

Аудитори також використовують електронні довідники різних ставок податків, банківських процентів, курсів валют, допустимі норми витрат на рекламу, представницьких витрат, витрат на відрядження, розмірів мінімальної оплати праці, коефіцієнтів тарифної сітки та інших важливих свідчень. Такі довідники в юридичних базах відсутні, і необхідно переглянути багато документів, щоб відшукати одну-дві потрібні цифри, а в

бухгалтерських програмах зазвичай подані тільки ті довідники, які використовуються в програмі напряму для бухгалтерського обліку. Необхідно відзначити, що на сьогоднішній день аудитори використовують не тільки програмні продукти, пов'язані безпосередньо з аудитом, а і найбільш зручні для нас спрощені програми Microsoft Office, такі як: "Word", "Excel" і т.д. Всі ці показники характеризують рівень якості аудиторської програми та впливають на продуктивність і ефективність аудиторської перевірки. Для перевірки безпеки програм можуть використовуватися, як загальні технології тестування і забезпечення якості, так і програми які розроблені спеціально для цих напрямків.

Відповідно до здійсненої роботи в напрямі науково-дослідної роботи кафедри обліку і оподаткування Київського кооперативного інституту бізнесу і права та ПВНЗ "Міжнародний університет фінансів" було проведено аналіз продуктивності та рентабельності аудиту на аудиторських фірмах м. Києва. Для порівняння було відібрано 15 аудиторських фірм з різною чисельністю аудиторів (табл. 2, рис. 1), але за умови використання комп'ютерних прикладних програм.

Таблиця 2 – Продуктивність і рентабельність аудиту на базі використання комп'ютерних прикладних програм

Група чисельності аудиторів під час аудиторської перевірки, осіб	Середні витрати часу на проведення перевірки, днів / люд.-годин	Кількість проведених перевірок за 2014 р., шт.	Продуктивність аудиту (витрати часу) в розрахунку на одного умовного аудитора, люд.-годин	Рентабельність аудиту в комп'ютерному середовищі, %
до 3	10 / 175	4	21,9	8,5
3-5	8 / 225	7	8,0	12,3
більше 5	5 / 245	9	4,5	13,1

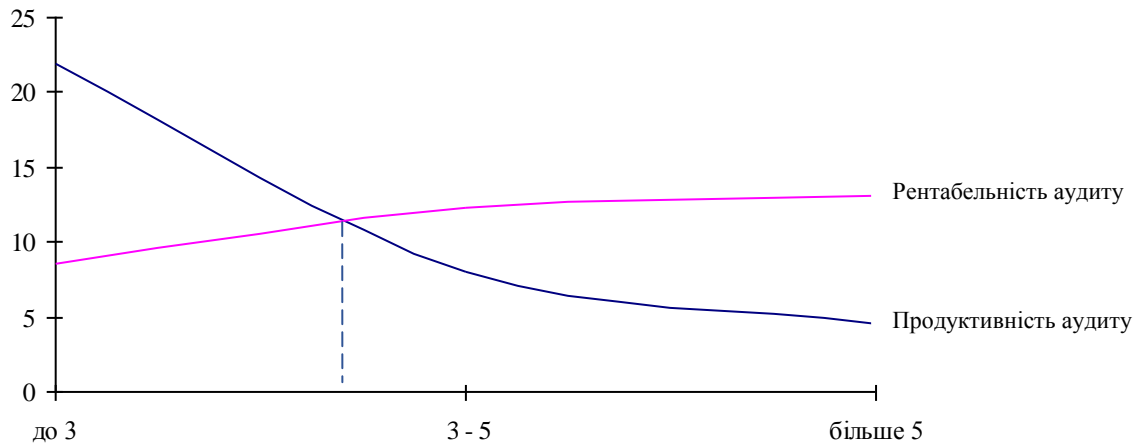

Рисунок 1 – Вплив продуктивності та рентабельності аудиторських перевірок в комп'ютерному середовищі на ефективність аудиту

Таким чином, найбільш ефективною є аудиторська перевірка із використання комп'ютерних систем, яка проводиться групою аудиторів в складі 4 аудиторів. Заслужує уваги той факт, що із зростанням кількості проведених аудиторських перевірок на базі використання прикладних програм витрати часу на перевірку значно скорочуються, що є позитивним фактором в аудиторській діяльності аудиторських фірм.

Висновки та подальші дослідження. Таким чином, сучасний аудит дуже тісно пов'язаний з інформаційними технологіями. У зв'язку з цим, що зростає ступінь автоматизації облікового процесу на вітчизняних підприємствах – збільшується вплив комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку на достовірність і повноту інформації, які були сформовані у звітності. Можна стверджувати, що ефективність аудиторських перевірок помітно зростає із застосуванням самими аудиторами спеціалізованих програмних продуктів. Час проведення аудиторської перевірки в порівнянні з традиційним методом проведення, помітно скорочується, підвищується продуктивність праці, відповідно зростає рентабельність. Слід звернути увагу на тому, що за результатами дослідження

відібраної кількості аудиторських компаній – темпи росту продуктивності аудиту в комп'ютерному середовищі в 0,3 п. перевищують темпи росту його рентабельності. У зв'язку з цим розширюється можливість проведення супутніх послуг аудиту, і це в кінцевому результаті, забезпечує підвищення якості обслуговування клієнтів.

Таким чином, переваги застосування комп'ютерної техніки при проведенні аудиту полягають в: зменшенні обсягу даних, що оброблюються вручну; економії часу на виконання одноманітних прийомів порівняння фактичних даних з обліковими; зменшенні ризику появи арифметичних помилок, порушених при відображенні даних в облікових регістрах; перевірці тотожності чи взаємної ув'язки показників різних форм звітності в автоматичному порядку; компактному зберіганні і багаторазовому використанні даних бухгалтерського обліку.

Література

1. Міжнародні стандарти аудиту [електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/msa/>
2. Международные стандарты аудита (МСА) ISA. [електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ifrs.org.ua/mezhdunarodny-e-standarty-audita-msa-isa-ukrayins-ka-mo-va/>
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості на супутніх послуг [Текст] / Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC), 2010 – 352 с.
4. Колісник Г.М., Слюсаренко В.Є. Аудит: Навчальний посібник. – Ужгород; ДВНЗ "УжНУ, 2015 – 296 с.
5. Костюк-Пукаляк О.М. Аудит: учеб. [для студ. ВУЗ] / Костюк-Пукаляк О.М., Левицкая М.Г. – Коломия: Интеллект-Нова, 2015. – 654 с.
6. Аудит. (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту) / За ред. проф. Немченко В. В., Редько О. Ю., Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2014 – 540 с.

7. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті. Навчальний посібник / В.Д. Шквір, А.Г. Загородній, О.С. Височан. Видання друге, перероблене і доповнене. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014 – 440 с.
8. Аудит (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту) / За ред. проф. Немченко В. В., Редько О. Ю., Підручник – К.: Центр учбової літератури, 2012 – 540 с.

References:

1. Mizhnarodni standarty audytu [elektronnyj resurs] / Rezhym dostupu: <http://vvv.apu.tsom.ua/msa/>
2. Mezhdunarodnye standarty audyta (MSA) ISA. [elektronnyj resurs] / Rezhym dostupu: <http://vvv.ifrs.org.ua/mezhdunarodny-e-standarty-audita-msa-isa-ukrayins-ka-mo-va/>
3. Mizhnarodni standarty kontroliu iakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti na suputnikh posluh [Tekst] / Mizhnarodna federatsiia bukhhalteriv (IFATs), 2010 – 352 s.
4. Kolisnyk H.M., Sliusarenko V.Ye. Audyт: Navchal'nyj posibnyk. – Uzhhorod; DVNZ "UzhNU, 2015 – 296 s.
5. Kostiuk-Pukaliak O.M. Audyт: ucheb. [dlia stud. VUZ] / Kostiuk-Pukaliak O.M., Levytskaia M.H. – Kolomyia: Yntellekt-Nova, 2015. – 654 s.
6. Audyт (Osnovy derzhavnoho, nezalezhnoho profesijnoho ta vnutrishn'oho audytu) / Za red. prof. Nemchenko V. V., Red'ko O. Yu., Pidruchnyk. – K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2014 – 540 s.
7. Informatsijni systemy i tekhnolohii v obliku ta audyti. Navchal'nyj posibnyk / V.D. Shkvir, A.H. Zahorodnij, O.S. Vysochan. Vydannia druhe, pereroblene i dopovnene. L'viv: Vydavnytstvo L'vivs'koi politekhniky, 2014 – 440 s.
8. Audyт (Osnovy derzhavnoho, nezalezhnoho profesijnoho ta vnutrishn'oho audytu) / Za red. prof. Nemchenko V. V., Red'ko O. Yu., Pidruchnyk. – K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2012 – 540 s.